

Tijdstippen, termijnen en duurvereisten in de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding

Mr. W.P.M. Thijssen

In de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (de Wvp) komt een aantal tijdstippen, termijnen en duurvereisten voor die voor de toepassing van de Wvp bepalend zijn. In dit artikel wordt nagegaan in hoeverre deze 'data' in de jurisprudentie 'hard' zijn gebleken. Ik laat aspecten van internationale pensioenverevning hierbij buiten beschouwing.

Het wettelijk systeem voor pensioenverevning

De kernbepalingen van de Wvp houden in dat de ene echtgenoot (de vereveningsgerechtigde) in geval van 'scheiding' recht op uitbetaling van de helft van het door de andere echtgenoot (de vereveningsplichtige) tussen het tijdstip van de 'huwelijksluiting' en 'het tijdstip van scheiding' opgebouwde ouderdomspensioen heeft (art. 2 leden 1 en 2 jo. art. 3 lid 1 Wvp).

Het tijdstip van huwelijksluiting

De Wvp regelt in dit verband niet op welk tijdstip het huwelijk aanvangt. De reden daarvoor ligt voor de hand. De datum waarop een huwelijk wordt aangegaan is in de praktijk immers eenduidig te bepalen: het is de datum waarop de aanstaande echtgenoten ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand verklaren elkaar tot echtgenoot aan te nemen (art. 1:67 lid 1 BW).

Ondanks de op zich zelf duidelijke tekst van art. 3 lid 1 aanhef en onder a Wvp, kan men zich in verband met de toepassing van de Wvp de vraag stellen of voorhuwelijks ouderdomspensioen mede dient te worden verevend, bijvoorbeeld op basis van de redelijkheid en billijkheid. Dit is (met het oog op de rechtszekerheid) niet de bedoeling van de wetgever geweest. Partijen kunnen echter, wanneer zij dat wensen, bij huwelijksvoorwaarden of bij een schriftelijke

overeenkomst die met het oog op de scheiding wordt gesloten overeenkomen om in afwijking van het bepaalde in art. 3 lid 1 aanhef en onder a Wvp het voorhuwelijks ouderdomspensioen bij de verevening te betrekken (zie art. 4 lid 1 Wvp: door 'de in art. 3, eerste lid, onder a, nader bepaalde periode te wijzigen'). Indien zij dat overeenkomen, strekt het recht op uitbetaling ten opzichte van de pensioenuitvoerder zich mede uit over het voorhuwelijks pensioen.

Jurisprudentie waarbij de rechter tegen de wil van één van de (ex-)echtgenoten het voorhuwelijks ouderdomspensioen bij de pensioenverevning heeft betrokken is mij niet bekend. Overigens ligt ook aan de Rekenregels voor deelnemingsjaren vóór 1 mei 1995 (*Stcrt.* 1994, 252; zie W.P.M. Thijssen, *Pensioenverevning volgens het wettelijk systeem*, Kluwer, 1998, p. 20 e.v.) de gedachte ten grondslag dat de datum van huwelijksluiting altijd te achterhalen is. Een rekenregel met het oog op de situatie waarin deze datum onbekend is, ontbreekt. Ik concludeer dat de datum van huwelijksluiting daarom voor de toepassing van de Wvp een 'hard' gegeven is.

Het tijdstip van scheiding

De Wvp regelt in art. 1 lid 1 aanhef en onder b het 'tijdstip van scheiding'. Dit is de datum waarop de beschikking waarbij een scheiding van tafel en bed wordt uitgesproken in kracht van gewijsde gaat of de datum waarop de beschikking waarbij een echtscheiding wordt uitgesproken in de registers van de burgerlijke stand wordt ingeschreven. Deze bepaling heeft tot jurisprudentie op basis van art. 12 lid 2 van de Wvp (pensioenverevning bij 'scheiding' vóór 27 november 1981) geleid in de situatie waarin echtgenoten in gemeenschap van goederen waren gehuwd, het vonnis waarbij de scheiding van tafel en bed werd uitgesproken vóór 27

◆ Voorhuwelijks
ouderdomspensioen

november 1981 in kracht van gewijsde was gegaan of het vonnis waarbij de echtscheiding werd uitgesproken vóór die datum in de registers van de burgerlijke stand was ingeschreven, maar de wijze van verdeling van de vóór 27 november 1981 ontbonden huwelijksgoederengemeenschap pas na die datum werd overeengekomen of over die verdeling pas na die datum een rechterlijk oordeel werd gegeven.

◆ Scheiding vóór en verdeling
na 27 november 1981

In die situatie zou, de letter van de Wvp volgend, tot pensioenverevening moeten worden overgegaan indien aan de overige vereisten van art. 12 lid 2 Wvp zou zijn voldaan. In die situatie zou echter ook tot pensioenverrekening volgens het Boon/Van Loon-arrest (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503 m.nt. Luijten en Heemskerk) moeten worden overgegaan, omdat voor de toepassing van dat jurisprudentierecht maatgevend is of de datum van verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap op of na 27 november 1981 ligt. De President van de Rechtbank Utrecht (28 september 1995, PJ 1995/54 m.nt. Tulfer) besliste dat in geval van echtscheiding vóór 27 november 1981 art. 12 lid 2 van de Wvp geldt indien aan alle vereisten van dat artikellid voldaan, óók indien de huwelijksgoederengemeenschap pas na 27 november 1981 wordt verdeeld zodat in beginsel tevens recht op pensioenverrekening op grond van het Boon/Van Loon-arrest bestaat. De president besliste overigens in de berechte situatie dat desondanks niet tevens recht op pensioenverrekening bestond, omdat met de omstandigheid dat de vereveningsgerechtigde niet meedeelde in het opgebouwde ouderdomspensioen bij de vaststelling van de alimentatie rekening was gehouden. De Rechtbank Utrecht (11 december 1996, PJ 1997/18 m.nt. Kalkman) besliste dat in geval van beëindiging van een huwelijk vóór 27 november 1981, maar verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap na 27 november 1981 waarbij afstand was gedaan van pensioenverrekening, recht bestaat op pensioenverevening op grond van art. 12 lid 2 Wvp indien aan de vereisten van dat artikellid is voldaan. De conclusie is dat in geval van samenloop van pensioenverevening en pensioenverrekening inderdaad zowel tot pensioenverevening als tot pensioenverrekening dient te worden overgegaan, tenzij bijzondere omstandigheden zich daartegen verzetten.

De keerzijde van deze conclusie is dat de Hoge Raad bij arrest van 23 mei 1997, PJ 1998/6 m.nt. Lutjens, oordeelde dat in geval van een schei-

ding vóór 27 november 1981 die niet onder de termen van art. 12 lid 2 Wvp viel (omdat het huwelijk minder dan 18 jaar had geduurd) in lijn van het overgangsrecht uit het Boon/Van Loon-arrest in beginsel niet (in plaats daarvan) recht op pensioenverrekening bestaat. De invoering van de Wvp schuift het overgangsrecht van het Boon/Van Loon-arrest niet terzijde in die zin dat in geval van een scheiding vóór 27 november 1981 alsnog tot pensioenverrekening zou moeten worden overgegaan indien art. 12 lid 2 Wvp niet tot een recht op pensioenverevening leidt.

De termijn voor het indienen van het meldingsformulier

De termijn van twee jaar voor het indienen van het meldingsformulier als opgenomen in art. 2 lid 2 Wvp is fataal voor het ontstaan van het recht op uitbetaling ten opzichte van de pensioenuitvoerder, niet voor het ontstaan van het recht op pensioenverevening. Indien de termijn verloopt, heeft de vereveningsgerechtigde het recht op uitbetaling van de helft van het te verevenen ouderdomspensioen ten opzichte van de vereveningsplichtige (art. 2 lid 6 Wvp). Jurisprudentie waarin deze fatale termijn werd opgerekend is mij niet bekend. Ook geschillen ten aanzien van de vraag onder welke omstandigheden kan worden aangenomen dat aan de pensioenuitvoerder 'mededeling is gedaan' van de scheiding is mij geen jurisprudentie bekend. Mij lijkt dat geschillen daarover zouden moeten worden berecht op basis van de geobjectiveerde ontvangsttheorie. Het voorafgaande lijkt mij van overeenkomstige toepassing ten aanzien van de termijnen bedoeld in art. 4 lid 2 Wvp (afwijkende pensioenverevening) en art. 5 lid 2 Wvp (conversie).

◆ Geobjectiveerde
ontvangsttheorie

Een collega legde aan de redactie van dit periodiek een praktijkgeval voor waarin de pensioenuitvoerder zich, ondanks het verstrijken van de fatale termijn van twee jaar, bereid verklaarde een recht op uitbetaling in de administratie op te nemen. Ik meen dat de vereveningsplichtige zich hiertegen zou kunnen verzetten. De vereveningsplichtige hoeft, naar ik meen, in het algemeen niet te dulden dat de pensioenuitvoerder ten laste van zijn ouderdomspensioen, in strijd met art. 2 lid 2 van de Wvp, een recht op uitbetaling ten behoeve van zijn (ex-)echtgenoot vestigt. In dit verband wijs ik op Hof Amsterdam 22 mei 1997, PJ 1998/5 m.nt. Lutjens, waaruit blijkt dat een pensioenuitvoerder niet onrechtmatig handelt ten opzichte van een vereveningsplichtige indien deze pensioenuitvoerder de Wvp en de daarop

gebaseerde Rekenregels bij scheiding vóór 27 november 1981 (*Stcr.* 1994, 252) naar de letter toepast zonder zich in te laten met de 'redelijkheid' (in de ogen van één van de bij het geschil betrokken partijen) van de uitkomst. Toch is het incident voor de praktijk wel degelijk van belang. Een pensioenuitvoerder is immers wel bevoegd een 'buitenwettelijk' recht op uitbetaling te vestigen, indien zowel de vereveningsplichtige als de vereveningsgerechtigde daarmee akkoord gaan. In dit verband wijs ik nog op Rb. Maastricht 10 december 1998, *PJ* 1998/71 m.nt. Thijssen (gewezen in het kader van pensioenverrekening), waaruit blijkt dat een volmacht verleend door de verrekeningsplichtige aan de pensioenuitvoerder voor de pensioenuitvoerder geen betalingsplicht schept ten opzichte van de verrekeningsgerechtigde. Een betalingsvolmacht geeft de pensioenuitvoerder wel de bevoegdheid een gedeelte van het ouderdomspensioen van een verrekeningsplichtige aan de verrekeningsgerechtigde uit te betalen. Ik wijs echter op het bepaalde in art. 32 lid 3 PSW waaruit blijkt dat een betalingsvolmacht op elk moment door de verrekeningsplichtige kan worden herroepen. Ik neem aan dat deze bepaling in het kader van pensioenverevening niet geldt voor een vereveningsplichtige gezien het bepaalde in art. 7 lid 5 van de Wvp.

 Buitenwettelijk recht op uitbetaling

ding van tafel en bed regelen. Interessant zou het rechterlijk oordeel zijn in de situatie waarin de twee elkaar opvolgende huwelijken gezamenlijk minder dan 18 jaar hebben geduurd, maar de periode gelegen tussen het aangaan van het eerste huwelijk en de tweede scheiding langer dan 18 jaar heeft geduurd. Zou in die situatie, in lijn van de hiervoor aangehaalde artikelen uit het BW, óók tot pensioenverevening moeten worden overgegaan? Jurisprudentie die betrekking heeft op deze situatie is mij niet bekend.

In verband met het duurvereiste van 18 jaar is verder van belang of voor het bepalen van het tijdstip van de scheiding van de datum waarop het vonnis waarbij de scheiding werd uitgesproken in kracht van gewijsde ging moet worden uitgegaan, of van de datum waarop dit vonnis in de registers van de burgerlijke stand werd ingeschreven. In een tweetal uitspraken van de HR van 28 januari 2000, *PJ* 2000/22 en *PJ* 2000/23 m.nt. Langemeijer (gewezen in cassatieberoep tegen het arrest van het Hof 's-Hertogenbosch van 20 november 1998, *PJ* 1999/51 m.nt. Thijssen) werd beslist dat in de situatie waarin de periode gelegen tussen de datum van het aangaan van een huwelijk en de datum van het in kracht van gewijsde gaan van een vonnis waarbij de scheiding wordt uitgesproken (deze datum ligt 3 maanden na de datum van het vonnis omdat de appèltermijn 3 maanden bedraagt) minder dan 18 jaar heeft geduurd, maar de periode gelegen tussen de datum van het aangaan van het huwelijk en de inschrijving van het vonnis waarbij de scheiding werd uitgesproken langer dan 18 jaar heeft geduurd (en alle relevante data vóór 27 november 1981 zijn gelegen) niet tot pensioenverevening op grond van art. 12 lid 2 Wvp dient te worden overgegaan. Deze beslissing werd gemotiveerd op basis van de gedachte dat de rechtsgrond voor pensioenverevening is dat de opbouw van pensioenaanspraken op een gemeenschappelijke inspanning berust en van een gemeenschappelijke inspanning na het in kracht van gewijsde gaan van een vonnis waarbij een scheiding wordt uitgesproken geen sprake meer is.

De vereiste huwelijksduur voor pensioenverevening bij scheiding vóór 27 november 1981

Op pensioenverevening in geval van scheiding vóór 27 november 1981 bestaat slechts recht indien het huwelijk 'ten minste 18 jaren heeft geduurd' en ook overigens aan de vereisten van art. 12 lid 2 Wvp is voldaan.

Het duurvereiste van 18 jaar is onderwerp van geschillen geweest tussen (ex-)echtgenoten die tweemaal met elkaar waren gehuwd en gescheiden vóór 27 november 1981.

Zowel in Rb. Alkmaar 15 mei 1996, *PJ* 1997/35 m.nt. Kalkman, als in Rb. 's-Gravenhage 20 december 1996, *PJ* 1997/17 m.nt. Thijssen werd beslist dat aan de '18-jaars'-periode van art. 12 lid 2 Wvp óók is voldaan wanneer sprake is geweest van een tweetal huwelijken met dezelfde persoon, beide gesloten en geëindigd vóór 27 november 1981 en die ieder voor zich korter, maar samen langer dan 18 jaar hebben geduurd. Deze uitspraken lijken in lijn te liggen van het bepaalde in art. 1:166 BW en art. 1:176 BW die de gevolgen van hertrouwen en verzoening na schei-

 Huwelijk tussen ex-echtgenoten

Conclusie

Ik concludeer dat in de rechtspraak strikt de hand wordt gehouden aan tijdstippen, termijnen en duurvereisten zoals die in de Wvp voorkomen. De rechterlijke macht hecht sterk aan rechtszekerheid in het kader van de toepassing van de Wvp.